

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ VĂN SƠN

ĐẶC ĐIỂM TRUYỆN NGẮN VÕ THỊ HẢO

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

Thái Nguyên - năm 2011

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ VĂN SƠN

ĐẶC ĐIỂM TRUYỆN NGẮN VÕ THỊ HẢO

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60 22 34

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

Người hướng dẫn khoa học: TS. Mai Thị Nhung

Thái Nguyên - năm 2011

LỜI CẢM ƠN

Với lòng kính trọng sâu sắc và tình cảm chân thành, tác giả xin chân trọng cảm ơn: Khoa Ngữ văn, Khoa Sau đại học - Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên cùng các thầy cô giáo đã trực tiếp giảng dạy và góp ý kiến cho tác giả trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Đặc biệt, tác giả xin bày tỏ lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc đối với TS. Mai Thị Nhung, người đã nhiệt tình trực tiếp hướng dẫn, giúp đỡ tác giả nghiên cứu hoàn thành luận văn.

Mặc dù tác giả đã có nhiều cố gắng, nhưng luận văn không tránh khỏi những thiếu sót. Rất mong nhận được sự góp ý của quý thầy cô và bạn bè đồng nghiệp quan tâm đến luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 10 năm 2011

Tác giả

Lê Văn Sơn

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Nhiệm vụ nghiên cứu	6
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
5. Phương pháp nghiên cứu	7
6. Cấu trúc của luận văn	7
NỘI DUNG	8
Chương 1: TRUYỆN NGẮN VIỆT NAM ĐƯƠNG ĐẠI VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TẠO NGHỆ THUẬT CỦA NHÀ VĂN VÕ THỊ HẢO	8
1.1 Truyện ngắn Việt Nam đương đại.....	8
1.1.1. Sự chuyển biến của hoàn cảnh lịch sử - xã hội.....	8
1.1.2. Sự chuyển biến của văn học.....	10
1.1.3. Diện mạo của truyện ngắn	10
1.2. Hành trình sáng tạo nghệ thuật của nhà văn Võ Thị Hảo	32
1.2.1. Vài nét về tiểu sử nhà văn.....	32
1.2.2. Quá trình sáng tác và quan niệm viết văn của Võ Thị Hảo	32
Chương 2: HIỆN THỰC CUỘC SỐNG VÀ CON NGƯỜI TRONG TRUYỆN NGẮN VÕ THỊ HẢO	37
2.1. Cuộc sống đa chiều và số phận con người trong truyện ngắn thể sự của Võ Thị Hảo.....	37
2.1.1 Cuộc sống đa chiều trong cái nhìn đậm thiên tính nữ của Võ Thị Hảo ...	37
2.1.2. Số phận con người và vấn đề đạo đức nhân sinh trong truyện ngắn thể sự đời tư của Võ Thị Hảo.....	45
2.2. Giá trị nhân sinh sâu sắc thời hiện đại qua màu sắc huyền thoại trong truyện ngắn kì ảo của Võ Thị Hảo.....	58
2.2.1. Truyện ngắn kì ảo của Võ Thị Hảo.....	58
2.2.2. Giá trị nhân sinh sâu sắc thời hiện đại trong truyện ngắn kì ảo của Võ Thị Hảo.....	60
2.3. Truyện ngắn giả lịch sử và khát vọng nhân bản về cuộc sống con người của Võ Thị Hảo.....	64

2.3.1. Truyện ngắn giả lịch sử của Võ Thị Hảo.....	64
2.3.2. Khát vọng nhân bản về cuộc sống con người trong truyện ngắn giả lịch sử của Võ Thị Hảo	66
Chương 3: NHỮNG ĐẶC SẮC NGHỆ THUẬT TRONG TRUYỆN NGẮN VÕ THỊ HẢO.....	70
3.1. Nghệ thuật sử dụng yếu tố kỳ ảo	70
3.1.1. Cốt truyện kỳ ảo.....	70
3.1.2 Nhân vật mang yếu tố kỳ ảo	73
3.2. Nghệ thuật xây dựng nhân vật.....	78
3.2.1. Nghệ thuật miêu tả ngoại hình.....	78
3.2.2 Nghệ thuật miêu tả tâm lý.....	84
3.3. Nghệ thuật sử dụng ngôn từ	89
3.3.1. Nghệ thuật sử dụng động từ mạnh tạo ấn tượng đặc biệt.....	89
3.3.2 Nghệ thuật sử dụng tính từ với những gam màu nóng, lạnh	95
3.3.3. Nghệ thuật sử dụng các phó từ mang tính chất đột biến	98
KẾT LUẬN	101
TÀI LIỆU THAM KHẢO	104

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Sau năm 1975, đặc biệt là từ sau Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VI (năm 1986), đời sống xã hội Việt Nam có nhiều thay đổi, đặc biệt là trong lĩnh vực văn học. Sự chuyển đổi từ thời chiến sang thời bình, với những quy luật của cuộc sống thế sự đòi hỏi phải có sự nhìn nhận lại văn học và vai trò của văn học. Bên cạnh đó, do nhu cầu của thời đại, văn học phải có sự thay đổi cho phù hợp với nhiệm vụ mới, thị hiếu mới của công chúng. Từ đó các phương diện của đời sống văn học như tác giả, tác phẩm, các hoạt động sáng tác, lí luận, phê bình... đều có sự chuyển biến tích cực.

Từ sự chuyển biến tích cực ấy, văn học Việt Nam thời kỳ này đã gặt hái được những thành công trên nhiều lĩnh vực, thể loại, đặc biệt là truyện ngắn. Nhiều nhà văn, nhà nghiên cứu phê bình đã nhận ra xu hướng tìm tòi sáng tạo, những lối viết hoàn toàn mới mẻ của những nhà văn trẻ đầy tâm huyết với những tên tuổi không thể không kể đến như Tạ Duy Anh, Nguyễn Việt Hà, Hồ Anh Thái, Nguyễn Xuân Khánh, Nguyễn Bình Phương, Y Ban, Nguyễn Thị Thu Huệ, Phan Thị Vàng Anh... Hoà chung vào dòng chảy đó, nhà văn Võ Thị Hào xuất hiện với tư cách là một nhà văn nữ có cá tính độc đáo với cách viết mới lạ.

1.2. Võ Thị Hào một cái tên rất đời bình thường, nhưng chị đã từng gây những ấn tượng mạnh trên văn đàn những năm 90 của thập kỷ trước với những truyện ngắn *Biển cứu rồi*, *Vườn yêu*, *Chuông vọng cuối chiều* ..và mấy năm trở lại đây, chị lại làm cho độc giả sửng sốt và kinh ngạc với các tập truyện ngắn *Những truyện không nên đọc lúc nửa đêm*, *Goá phụ đen*, *hòn trịnh nữ* ...trong đó *Những truyện không nên đọc lúc nửa đêm* đã đạt được giải thưởng của Hội Nhà văn Hà Nội.

Với những tập truyện ngắn đặc sắc của mình, nhà văn Võ Thị Hảo đã góp phần cách tân nền văn xuôi đương đại Việt Nam, thổi vào đó hơi thở của cuộc sống và con người với không ít những bộn bề phức tạp. Để làm được điều này, nhà văn phải có quan niệm mới mẻ về hiện thực cuộc sống con người, cũng như phải táo bạo trong cách viết, cách xử lý vấn đề... Đây là những yếu tố quyết định làm nên những đặc sắc về nội dung và nghệ thuật trong truyện ngắn của Võ Thị Hảo.

1.3. Nghiên cứu truyện ngắn của Võ Thị Hảo lâu nay đã có không ít những công trình, nhưng đi sâu tìm hiểu truyện ngắn của chị để chỉ ra những đặc điểm nhằm nhận diện một phong cách mới mẻ đa dạng thì vẫn còn là một khoảng trống. Chính vì vậy, chúng tôi lựa chọn đề tài “Đặc điểm truyện ngắn của nhà văn Võ Thị Hảo”. Hy vọng đề tài sẽ góp phần nhận diện một gương mặt văn xuôi tiêu biểu và có thể làm tư liệu cho những ai nghiên cứu, yêu thích văn chương của chị.

2. Lịch sử vấn đề

Võ Thị Hảo đã từng làm thơ từ rất sớm và chị từng nghĩ mình sẽ trở thành nhà thơ, tuy nhiên chị lại xuất hiện đều đặn trên văn đàn thập kỉ 90 của thế kỷ XX ở lĩnh vực văn xuôi. Với 10 tập truyện ngắn, hai tiểu thuyết và ba kịch bản phim, các sáng tác của Võ Thị Hảo đã và đang là mối quan tâm của nhiều nhà văn, nhà nghiên cứu phê bình và độc giả. Sự xuất hiện một gương mặt nữ độc đáo trên văn đàn còn có rất nhiều bài phỏng vấn trực tiếp nhà văn. Với thời gian có hạn, trong khuôn khổ của một luận văn, chúng tôi chỉ đi vào một số khía cạnh có liên quan trực tiếp đến đề tài.

2.1. Về nội dung

Nguyễn Lương trong bài viết *Giương mặt Võ Thị Hảo* đã nêu những ấn tượng tổng quát về truyện ngắn của Võ Thị Hảo. Theo tác giả, truyện của chị “Mỏng manh đến điệu đà, nhạy cảm đến mức khát khe, đó là cảm giác ban

đâu về nữ văn sĩ xứ nghệ này khi mới đọc, mới tiếp xúc với chị. Còn ẩn sau những câu chữ trau chuốt là những tâm sự day dứt khôn nguôi về số phận con người, về cuộc đời và nhân tình thế thái. Đọc truyện Võ Thị Hảo, người ta thường buồn. Một nỗi buồn có lẫn sự ngọt ngào và cay đắng” [12].

Với sự phát hiện tinh tế, Phùng Hữu Hải trong bài viết *Yếu tố kì ảo trong truyện ngắn Việt Nam hiện đại từ sau 1975* đã nhìn nhận những sáng tác của Võ Thị Hảo ở khía cạnh cảm hứng triết luận về người phụ nữ: “Võ Thị Hảo qua chùm truyện *Tim vỡ*, *Nàng tiên xanh xao*, *Hành trang của người đàn bà Âu lạc* tỏ ra đặc biệt hứng thú với đề tài này. Dựa vào cảnh ngộ của những người phụ nữ mang nỗi đau của cả thế giới đàn bà, Võ Thị Hảo tìm ra những quy luật nghiệt ngã của đời người phụ nữ”....

Bùi Thanh Truyền trong *luận án tiến sĩ* của mình đã chỉ ra những thông điệp mà Võ Thị Hảo muốn gửi gắm qua các tác phẩm: “Người chăn bò thần thánh với những chi tiết về giống bò tập thể kì lạ: Chúng không cần ăn cỏ, không cần bài tiết, chỉ cần “nhúm môi, phồng má thổi phù một cái, thế là cả đàn bò cứ ngoan ngoãn lừ lừ ra như một đàn bóng không lồ” đây chính là cái nhìn phê phán một thời kì hợp tác không ít những non nớt, tiêu cực...người viết phần nào lộ ra cái thế giới bí ẩn, phức tạp của tâm hồn con người hôm nay”[55].

Với trái tim nhạy cảm của người cùng giới, trong bài viết *Võ Thị Hảo giữa những trang viết trang đời* tác giả Lương Thị Bích Ngọc nhận xét khá đầy đủ và toàn diện về truyện ngắn của Võ Thị Hảo: “Truyện ngắn của Võ Thị Hảo phản ánh hiện thực một cách nghiệt ngã nhưng người đọc lại không nhìn thấy sự cay nghiệt của một người viết. Lan toả trên những trang viết, một tấm lòng nhân ái của một người đàn bà cảm bút hết lòng yêu cuộc sống và con người”. Lương Thị Bích Ngọc còn nhận xét: Trong truyện Võ Thị Hảo, cái tôi của tác giả dường chỉ thấp thoáng đâu đó, để rồi người đọc thấy được cái tôi hiện hữu [14].

Nhìn chung, về phương diện nội dung, các nhà nghiên cứu đều nhận thấy những đặc sắc trong truyện ngắn Võ Thị Hảo đó là “những tâm sự day dứt khôn nguôi về số phận con người, về cuộc đời và nhân tình thế thái”; là “cảnh ngộ của những người phụ nữ mang nỗi đau của cả thế giới đàn bà”; là “hiện thực...nghiệt ngã”...nhưng “lan toả trên những trang viết là một tấm lòng nhân ái của một người đàn bà cầm bút hết lòng yêu cuộc sống và con người”. Tuy nhiên đó mới chỉ là những nhận định khái quát nhưng vô cùng quý báu để chúng tôi thực hiện luận văn của mình.

2.2. Về nghệ thuật

Trên báo *Thể thao văn hoá*, trong bài viết *Võ Thị Hảo giữa những trang viết trang đời*, tác giả Lương Thị Bích Ngọc rất tinh tế nhận xét: “Đọc truyện chị, thấy cuốn hút cứ tưởng mình bị mê hoặc bởi lối kể truyện cuốn hút, có duyên và lối văn vừa cũ, vừa mới, vừa quen, vừa lạ”, “một hiện thực nghiệt ngã được chở đi trên lối văn phong ảo - thực và câu chữ ngọt ngào, dịu nhẹ”.

Tác giả Quang Hải trong *Nhà văn Võ Thị Hảo và những cố gắng giải thiêng huyền sử* lại dẫn dắt người đọc vào thế giới của tập truyện *Những truyện không nên đọc lúc nửa đêm*. Theo tác giả, *Đêm bướm ma* là câu chuyện “mang không khí huyền hoặc pha mùi cổ sử thi đọng lại rất lâu. Có hơi hướng của *Liêu trai chí dị*, của *Truyện kì mạn lục* và dĩ nhiên nó được cảm nhận bởi con người hiện đại...”.

Cùng với nó, người viết cũng chỉ ra sự khác biệt về nghệ thuật qua giọng điệu của hai truyện ngắn *Dệt cỏ* và *Người chăn bò thần thánh*. Ở *Dệt cỏ* là giọng văn thương cảm, xót xa. Còn *Người chăn bò thần thánh* là giọng giễu nhại, phê phán.

Tác giả Đoàn Minh Tuấn đi sâu nhận xét từng tập truyện của nhà văn, trong bài giới thiệu tập truyện *Biển cứu rồi* của Võ Thị Hảo có nhận xét về đặc trưng thể loại và nội dung truyện ngắn của chị: “Võ Thị Hảo đã tận dụng được đặc

trung lớn nhất, tiêu biểu nhất của thể loại truyện nhỏ này. Mỗi truyện của chị là một tia nắng chiếu vào tâm rộng và chiều sâu biển cả cuộc đời” .

Và theo Đoàn Minh Tuấn, ở tập truyện *Biển cứu rồi*, chị còn tập trung vào hai khía cạnh “Cái nhìn thứ nhất vào mặt trái của vàng trắng chiến tranh. Cái nhìn thứ hai vào những con người nhỏ bé (số đông nhân loại) tồn tại trong im lặng”. Qua nhận định, tác giả đã đánh giá chiều rộng, cũng như chiều sâu phạm vi phản ánh truyện ngắn Võ Thị Hảo. Tác giả còn nhận xét “Truyện ngắn của Võ Thị Hảo còn bộc lộ cái nhìn dung dị, bảm sinh của những cây bút nữ nhưng ở chị còn sâu sắc hơn bởi khi chấm dứt câu chuyện, chị đã gióng lên trong lòng người đọc âm vang của sự lo lắng, mơ hồ về cuộc đời biển cả” .

Đi sâu vào phương diện nghệ thuật, Đoàn Minh Tuấn nhận xét lối viết của nhà văn nữ tài hoa này: “Lối viết trữ tình để đạt hiệu quả nhận thức- một trong những đặc điểm của thể loại truyện ngắn hiện đại”, còn về bút pháp trong truyện ngắn của Võ Thị Hảo có những nét riêng “Cốt truyện vững chắc với những xung đột được đẩy tới cao trào”.

Bài viết Võ Thị Hảo, *vàng trắng mờ côی trên trang web [http:// chim viet.free\ tacpham1\stt1\ vothihao.html](http://chimviet.free\ tacpham1\stt1\ vothihao.html)* đã đặt sáng tác của Võ Thị Hảo trong sự so sánh với các nhà văn khác: “Người đọc có thể tìm thấy trong văn phong của Võ Thị Hảo cái tàn nhẫn, chất huyền thoại phảng phất con mưa Nguyễn Huy Thiệp, bóng mây Phạm Thu Hoài”. Người viết còn cho rằng “Cay độc và ẩn dụ trở thành phong trào, thành phong cách thời đại, dấu ấn của thế hệ này”.

Trên đây là những bài viết, những ý kiến, nhận xét, đánh giá tiêu biểu về đặc điểm truyện ngắn của Võ Thị Hảo trên hai phương diện nội dung và nghệ thuật. Như đã trình bày, đây mới là những nhận xét đánh giá mang tính khái quát ở những khía cạnh khác nhau của các nhà nghiên cứu phê bình. Cho đến nay, chưa có đề tài nào nghiên cứu chuyên biệt đặc điểm truyện ngắn của Võ